

De meelboeren van Rijpwetering en Oud-Ade

Theo van der Poel en Sjaak van der Geest

Veel beroepen in Rijpwetering en Oud-Ade waren afgestemd op het boerenbedrijf. Dat geldt zeker ook voor de meelboer. De meelboer bestond omdat er boeren bestonden, zou je met enige overdrijving kunnen zeggen. In Rijpwetering, inclusief de 'Boerenbuurt', waren rond 1950 ongeveer 30 boerderijen. In Oud-Ade, waren er zelfs 50, als we de strook Warmond aan deze kant van de Kaag en de Zijl meetellen, want de mensen die daar woonden beschouwden zichzelf als deel van de Oud-Adese gemeenschap (als ze katholiek waren tenminste). Ze gingen er naar school en bezochten er de kerkdiensten en de kermis. In dit artikel richten we ons op twee bedrijven die bij uitstek gelieerd waren aan de veehouders: de twee meelboeren (of veevoederbedrijven) die tussen ongeveer 1920 en 1960 actief waren in beide dorpen. Dat zijn de firma Beelen in Rijpwetering en Vander Geest & Zonen in Oud-Ade. We volgen en beschrijven hun opkomst en 'neergang'. De informatie is deels gebaseerd op archieven en deels op interviews met oudere bewoners.

RIJPWETERING

De Korenmolen aan de Kleipoel

In het Leids Jaarboekje 1961 is een artikel opgenomen over de Oude Korenmolen aan de Kleipoel door de bekende amateurhistoricus G.M. Zoetemelk uit Rijpwetering. In Alkammers van december 1984 werd het artikel nog eens opgenomen. Zoetemelk richtte zich hierbij niet zo zeer op de eigenaar of pachter van de molen, maar vooral op diens rechten en over de prijs die hij van het ambachtsbestuur mocht berekenen aan de bakkers en particulieren voor het maalloon van een zak tarwe of rogge of een zak veevoer. In dit artikel wordt vooral ook aandacht besteed aan de leef- en gezinsomstandigheden van de bewoners van de korenmolen annex grutterij.

Om een graanmolen te mogen bouwen en exploiteren moest men een verzoek indienen om het windrecht te verkrijgen. Dat werd verleend via het ambachtsbestuur. Elke bakker of andere inwoner van de Heerlijkheid Alkemade was verplicht zijn meel te betrekken van de 'eigen' molenaar. Het voordeel voor de korenmolenaar was dat deze geen concurrentie hoefde te verwachten van de burens. De molenaar behoorde dan ook tot de rijkste inwoners van de Heerlijkheid. Toen de Republiek onderdeel werd van Frankrijk veranderde er veel. Ook het windrecht verloor zijn absolute betekenis en de gevolgen daarvan spreken voor zich. Daar naast zou ook de komst van elektriciteit en stoommachine niet ongemerkt aan de Kleipoel voorbijgaan.

Dirck Leendertsz van Grieken

Dirck Leendertsz van Grieken is de eerste 'coornmolenaar' die men in het rechterlijk archief van Alkemade tegenkomt. In 1667 kocht hij een stuk grond aan de Kleipoel van 135 roeden groot. Dirck was een zoon van Leendert Dircksz van Grieken (geb. 1595) graanmolenaar in Leimuiden en van Ermpgen (Ermpje) Cornelisdr. (geb. 1589). Hun gezin kende behalve Dirck nog twee zonen: Jan en Cornelis van Grieken. De laatste volgde zijn vader op als molenaar in Leimuiden, dat al in 1570 het windrecht had gekregen. Twee kleinzonen van deze Cornelis, te weten Leendert en Ruth, komen we later weer tegen aan de Poeldijk.

Dirck van Grieken was getrouwd met Hillitgen (Hillegond) Lourisdr. Op 17 januari 1651 legden zij als bruid en bruidegom, beiden toen nog wonende in Leimuiden, de huwelijksvoorwaarden vast voor notaris W. van Vredenburg in Leiden. Hillitgen was toen vermoedelijk nog minderjarig en dus nog geen 25 jaar oud. Ongehuwd en minderjarig betekende dat zij volgens de wet

niet als rechtspersoon mocht optreden. Zij werd daarom geassisteerd door haar vader, Louris, Lourisz. bakker te Leimuiden.

Het bruidspaar legde vast dat zij alle goederen *als sij elcx sijn hebbende, gene uytgesondert*, zullen inbrengen. Wel stelde de bruid als speciale voorwaarde dat zij haar inbreng, als Dirck eerder overlijden zal dan zij, weer *tot ende naer haer sal nemen*. Deze inbreng bestond uit een kapitaal van 4000 gulden plus haar kleding en zilverwerk. Het lijkt dus aannemelijk dat de eerste korenmolen in Alkemade omstreeks 1651 gebouwd zou kunnen zijn.

Natuurlijk blijft de vraag hangen hoe men vóór die tijd de maaltijd verrijkte met graanproducten. Maakte men gebruik van een rosmolen waar men, zoals bij de karnmolen van de veehouder, het mechanisme in werking bracht door een rondjes draaiend paard? Het antwoord hierop is in Alkemade nog niet gevonden.

Korenmolenaar Dirck Leendertsz van Griecken en zijn huisvrouw Hilligje Cornelisdr kregen vier dochters: Thonisgen, Maritgen, Ermpgen en Annetgen. Dochter Thonisgen (Theuntje) van Griecken trouwde nog vóór 1686 met Cornelis Michielsz Vercade. Zij zetten het bedrijf met de korenmolen voort.

Dirck Pietersz van Abenes

Het echtpaar Vercade bleef kinderloos. Cornelis Vercade overleed 3 januari 1704. In haar testament legateerde Thonisgen de korenmolen aan Dirck Pieters van Abenes, een zoon van haar zuster Marijgten Dircksd van Griecken en Pieter Aelbertsz van Abenes. Volgens het kohier van huizen in 1733 bouwde de nieuwe molenaar in 1732/33 een 'nieuw getimmert kooremolen' met een nieuw huis (nr 307) en schuur. Bovendien was hij eigenaar van huis en schuur op nr 308.

De komst van de graanmolen was niet alleen een aanwinst voor de bakkers, maar ook particulieren maakten gebruik van haar diensten. De afhankelijkheid van de wind zal een reden geweest zijn voor de graanmolenaar en grutter om in zijn schuur voorraden aan te houden. De aanwezigheid van twee schuuten zal wel wijzen naar de wijze waarop de bestellingen bezorgd werden. Concurrentie van de aardappel had de molenaar niet. Het zou nog een halve eeuw duren voor de piepers het belangrijkste voedsel van het middagmaal gingen uitmaken.

De economische terugval in het begin van de 18^e eeuw had grote gevolgen vooral voor de minder bedeelden in de maatschappij. Het dagelijkse tarwebrood werd voor de mensen met een kleine beurs te duur. Hoewel het breken en pellen van de korrels van boekweit, gerst, haver en rogge mogelijk minder bewerkelijk was en daardoor financieel aantrekkelijker, liet zich wat betreft de tarwe nog een andere reden gelden. Het graan werd met schepen uit Oost-Europa gehaald en door korendragers naar de pakhuizen gesjouwd. Om zo veel mogelijk fraude te vermijden moesten de dragers lid zijn van het korendragersgilde en zich houden aan de regels van het gilde. Vandaar dat molenaar Van Abenes naast de korenmolen ook een grutterij had. In het kohier van huizen van 1742 wordt Dirck Pietersz van Abenes opgenomen als grutter en molenaar met de bovengenoemde huizen en schuur.

*De korenmolen en grutterij aan de Kleypool, overgenomen uit artikel G. Zoetemelk
(Uit: Alkmadders 1985)*

Dochter Antje van Abenes, die trouwde met Huig van der Velden, nam het bedrijf over. Hun gezin telde vier kinderen: Johanna, Theodorus (Dirk), Theodora (Dirkje), en Johannes. In hun testament op de langstlevende op 12-3-1794 (Not. Josué L'Ange, Leiden) verklaarden Huig en Antje dat zij wensten dat na hun overlijden hun dochters Johanna en Theodora de korenmolen (die toen al verpacht werd aan de hierna genoemde Gerrit de Heus) met het huisje erbij en hun huis aan de Rijpwetering zouden mogen overnemen voor 7000 gld, mits zij dan nog ongetrouwd zouden zijn.

De grutter wordt kruidenier

Op 26 augustus 1801 verkocht Huig van der Velden aan Albert (Aldert) Alders en Lijsbeth Groot met hun vijf minderjarige kinderen huis en grutterij met verder getimmerte en twee zeilschuiten plus twee stukken land in de Lijkerpolder en de Hoornpolder voor 8500 gld. Het betekende dat de grutterij zich afsplitste van de korenmolen.

Alders is niet lang eigenaar van de grutterij geweest. Op 4 december 1805 woonden Leendert Cornelisz van Grieken en Geertje van der Klugt (Clugt, Cluft) al 'op de Poel'. Dit was de datum waarop zij hun uiterste wil vastlegden voor notaris Van Veen aan de Oude Wetering. Leendert en zijn jongere halfbroer Ruth van Grieken, die de grutterij in 1821 zal gaan overnemen, waren kinderen van Cornelis Leendertsz van Grieken en achterneven van de Dirck Leendertsz van Grieken, de eerste korenmolenaar aan de Kleipoel.

Vader Cornelis Leendertsz en zijn broer Leendert Leendertsz beheerden nog steeds het erfgoed van hun ouders in Leimuiden. Zij waren zeker niet onbemiddeld getuige het feit dat zij bij bijna alle begrafenissen van hun jong gestorven kinderen het op een na hoogste tarief van f. 15 aan impost betaalden. Het begrafenisregister van Rijnsaterwoude vermeldt dat er in de twee gezinnen Van Grieken dramatisch veel kindersterfte voorkwam.

Cornelis Leendertsz van Grieken is driemaal getrouwd geweest: eerst met Korsje van der Hei, daarna met Ermpje Nederstigt en de derde maal met Hermijntje Geeraets. Van de 19 kinderen uit deze drie huwelijken geboren, overleden er 14. Ook bij broer Leendert Leendertsz, de korenmolenaar, die getrouwd was met Ermpje van der Meer was de kindersterfte hoog. Van hun 11 kinderen overleden er 7 op zeer jonge leeftijd.

Leendert Cornelisz van Grieken, de nieuwe grutter, was geboren in Leimuiden en gedoopt 15 mei 1768 in Rijnsaterwoude als kind van Ermpje Nederstigt. Hij was behalve grutter aan de Poeldijk ook armmeester van het armbestuur van Poel en Ade. Op 1 juni 1821 verkocht hij huis en grutterij met het land voor f 9000 aan zijn halfbroer Ruth van Grieken, waarna Leendert en zijn vrouw terugkeerden naar Leimuiden. Daar overleed hij 21 augustus 1826, 54 jaar oud. Geertje van der Klugt werd 92 jaar oud, zij overleed 2 april 1853. Ruth was het 19^e en jongste kind van Cornelis van Grieken. Hij was getrouwd met Maria van de Poll, geboren in Heemstede, maar wonende in Rijpwetering naast de smederij. Haar moeder, Marijtje Straathof, was hertrouwd met veehouder Jacobus Heemskerk.

De maatschappelijke ontwikkelingen waren niet bepaald in het Ruths voordeel na het Napoleontische tijdperk. De grutterij-producten kregen steeds meer een bescheiden plek op de gezinstafel en daardoor werd Ruth gedwongen om bijproducten te verkopen. Zo werd de grutter kruidenier. Daarbij kreeg hij concurrentie vanuit het dorp. Om zijn schulden af te lossen besloot hij zijn huis en land te verkopen en zich als inlands kramer in te laten schrijven. Met nog zes minderjarige kinderen verhuisde hij in 1847 naar Oud-Ade. Als inlands kramer en arbeider vestigde hij zich in het huis genummerd E 4, op de huidige Kolk.

Terug naar de korenmolen

Als weduwnaar van Antje van Abenes maakte Huig van der Velden op 20 oktober 1803 een nieuw testament (Not Fr. van Stipriaan, Leiden) welk hij op 29 januari 1812 weer wijzigde ten gunste van zijn twee dochters (Not. Van Veen, Oude Wetering). Aan hen vermaakte hij zijn huis en erve aan de Rijpwetering waar hij toen in woonde met inboedel en dit vanwege "*de goede diensten door mijn dochters aan mij bewezen en noch dagelijks bewezen wordende*". Zoon Johannes was grutter in

Leiden in de Haarlemmerstraat en Dirk woonde nog thuis. Huig van der Velden overleed 5 februari 1814, 88 jaar oud.

De laatst bekende foto van de korenmolen met rechts daarvan de grutterij.

Toen Gerrit de Heus op 4 oktober 1785 trouwde met Willempje Pietersdr van Zeijl (Zeil) woonde hij al op de Poeldijk. Gerrit was geboren in Houten (U) als zoon van Herbert de Heus en Metje in de Engh. Hij pachtte de molen van Huig van der Velden. Gerrit was dus wel de korenmolenaar, maar eigenaar van de molen is hij niet geweest. Hij overleed aan de Kleipoel 5-2-1821, 78 jaar oud. Zijn zoon Cornelis de Heus kocht 2 december 1822 van de erfgenamen van Huig van der Velden *de windkorenmolen, nr 442, en de gereedschappen*, idem een huisje met erf daarbij staande, nr 440, voor 4000 gld. Hij trouwde in 1824 met Adriana (Jaantje) Jansdr van der Veer, 25 jaar. Cornelis overleed 14 oktober 1838, 44 jaar oud, waarna zijn weduwe hertrouwde met de in Roelofarendsveen geboren Cornelis van Zaal, de nieuwe graanmolenaar.

Wilhelmina de Heus, de enige dochter van Cornelis en Jaantje trouwde, 31 jaar oud, 8 september 1865 met Jacobus Heemskerk, korenmolenaar 28 jaar. Zoon van Jacobus Heemskerk en Helena Huisman. Getuige was Cornelis van Zaal, 46 jaar, behuwd vader van de bruid. Jacobus Heemskerk overleed 12 januari 1888 aan de Kleipoel en Willemina de Heus op 30 oktober 1889, 56 jaar oud, maar toen was Gerardus Beelen al de nieuwe eigenaar van de korenmolen.

Wat opvalt in deze vroege geschiedenis van het veevoederbedrijf in Rijpwetering is dat er niet over vee gesproken wordt, maar veehouders behoorden naast bakkers weldegelijk tot de klanten van de korenmolen. Zoetemelk gebruikt het woord 'mesting' (graan vermengd met zand) dat voor het vee bestemd was en waarover geen belasting betaald hoefde te worden. In 1754, werd een wet uitgevaardigd die bepaalde dat korenmolenaars een eed moesten afleggen dat ze in meel bestemd voor veevoeder een hoeveelheid zand zouden werpen.

Gerardus Beelen

De geschiedenis van de firma G.M. Beelen begon in 1888 toen Petrus (Piet) Beelen, molenaar in Lisse, de korenmolen kocht voor zijn 19-jarige zoon Gerardus. Gerardus Beelen (1868-1946) deed goede zaken. De plek aan de Kleipoel was gunstig aangezien aanvoer van graan en vervoer van meel nog over het water ging. In 1905 was de situatie echter veranderd. Hij verkocht de molen aan een Vlaamse molenaar en kocht een stuk grond en een woning in het centrum van het dorp Rijpwetering, gelegen aan een bestrate weg en aan water. Er werd een geheel nieuwe moderne maalderij gebouwd met motorische aandrijving. De bezorging van de meelzakken ging per paardenwagen en boot. In de twintiger jaren kwam er een vrachtwagen.

Gerardus.M. Beelen, eerste meelboer aan de Kleipoel. (20 maart 1868 - 18 jan 1946)

Van Bierstal naar Graanschuur

Maar Beelen was niet de eerste meelboer op de Rip. Aan de bekende graanschuur naast 'd' Oude Pastorie' aan de Pastoor van der Plaatstraat hangt een lang verhaal. In het boek 'Tussen Kaag en Braassem' wordt biersteker Gerrit Jansz van Egmond in 1680 al genoemd als half-kapitalist. Opvallend is dat bij de overnames die vervolgens plaatsvonden steeds sprake is van een huys en erve met bierstalling en het recht op bierstekerij en dat op een stuk grond van 25 roe. Ter vergelijking: de daarnaast gelegen kerkwerf was 75 roe groot.

Een biersteker was een soort grossier in bier. Dat men speciaal toestemming moest hebben om zich te vestigen doet vermoeden dat ook de opslag ervan, de bierstal, aan bepaalde eisen moest voldoen. Een biersteker mocht geen 'klein bier' verkopen, dus geen bier tappen. Dat was voorbehouden aan de herbergier, die veelal door brouwerijcontracten aan een bepaalde brouwerij was verbonden. Wel mocht hij het bier in kleinere hoeveelheden aan particulieren verkopen, bijvoorbeeld in kruiken.

Vier generaties Straathof

Een eeuw lang (van 1819 tot 1919) is de bierstal of graanschuur aan de Rijkpwetering in eigendom gebleven bij de familie Straathof, vier generaties lang. Eigenlijk begint die geschiedenis bij Willem Pietersz Klaverweiden. Hij verkocht op 5 mei 1807 huis, erve, bierstalling met het recht op bierstekerij voor 300 gulden aan zijn schoonzoon Cornelis Gerritsz Klaverweiden die getrouwd was met zijn dochter Helena Klaverweiden. (Reg. Arch. Alkemade 93). Cornelis overleed al in 1817, zijn weduwe met drie minderjarige dochters achterlatend. Helena besloot in 1819 om haar onroerende goederen voor 800 gulden en de drie schuiten eveneens voor 800 gulden aan Dirk Straathof jr. van de Nieuwe Wetering te verkopen ('Straathof van de Hoek'). Dirk was getrouwd met Geertruy Gerritsdr Klaverweiden en was dus haar zwager en ook voogd over haar kinderen.

Zelf zal veehouder Straathof zich na die overname weinig bemoeid hebben met de bierstekerij. Misschien was het voor die bedrijfstak wel einde verhaal. Vanaf dat moment noemden de nieuwe eigenaars zich namelijk koopman graanhandelaar. Alles veranderde toen Dirk Straathof jr. op 27 oktober 1827 des avonds ten Negen Uren in het water nabij deszelfs woonhuis, Wijk C nr 223 is verongelukt, 53 jaar oud. Zijn weduwe, Geertruy Klaverweiden, besloot in 1828 het vaderlijk erfdeel uit te keren, waarbij zoon Gerrit, die er al enige tijd als

koopman werkte, eigenaar werd van het huis met de bierstal aan de Rijpwetering. (Not. Blanken, Oude Wetering).

Gerrit Straathof, gedoopt 11-7-1804 en gehuwd met Cornelia van Egmond, wordt in het bevolkingsregister opgenomen als koopman, evenals zijn zoon Dirk (gehuwd met Maria Lourensdr Hoogendorp) die het bedrijf in 1861 overnam.

Hun zonen Gerrit en Lourens werden ingeschreven als graanhandelaren. Gerrit (Gerardus Johannes) geboren 8-8-1860, trouwde in 1892 met Alida Lucia van Niekerk, geboren in Zwammerdam. Hij zou tot 1907 het bedrijf leiden. De graanhandel, Handel in 'Granen en Gedistilleerd', werd toen overgenomen door zijn jongere broer Lourens (Lourens Martinus), geboren 11-5-1873, die trouwde met Sophia Maria Valkering uit Egmond-Binnen. De prikkel om de handel in graan en gedistilleerd uit te breiden zal ongetwijfeld gekomen zijn door familiebanden: Van Niekerk (graan), Van der Burg en Wittkamp in Schiedam (sterke drank). Of de grootte van de bierstal zich bij deze uitbreidingen staande wist te houden is moeilijk te achterhalen. Daarover zijn geen gegevens gevonden.

Op 12 augustus 1919 deed Lourens de zaak in granen en gedistilleerd over aan Mejuffrouw Weduwe Warmerdam (zie advertentie Leidsche Courant, 13 augustus 1919). Maria Warmerdam- van Dregt was sinds 10 februari 1919 weduwe van Cornelis Warmerdam, die in het bevolkingsregister als schipper en graanhandelaar genoteerd staat. Hij was mogelijk al enige tijd in dienst geweest bij Straathof. Deze verkoop betekende het einde van het tijdperk Straathof. Lourens vertrok naar Egmond- Binnen, waar hij 16-12-1941 overleed, 68 jaar oud.

Jacobus Johannes (Co) Warmerdam

De plannen van de weduwe van Cornelis Warmerdam werden al snel duidelijk. Tussen de jaarlijkse Nieuwjaarswensen in de krant van 3 januari 1920 treffen we de volgende Nieuwjaarswens aan uit Rijpwetering: 'Warmerdam & Beelen, Granen en Gedistilleerd. ZN.' Dankzij deze advertentie kunnen we met zekerheid vaststellen dat de fusie tussen Warmerdam en Beelen eind 1919 of begin 1920 plaats heeft gevonden.

Ondergeteekende, L. M. STRAATHOF, bericht zijne geachte Cliënteel hiermede, dat hij met ingang van 12 Augustus 1919, zijn zaak in **Granen en Gedistilleerd** heeft overgedaan aan Mejuffr.

Wed. C. WARMERDAM,
te Rijpwetering.

Dankend voor het genoten vertrouwen beveelt hij zijn opvolgster in Uw aller gunst aan.

L. M. STRAATHOF.
RIJPWETERING, 12 Aug. 1919.

Verwijzende naar bovenstaande annonce heeft ondergeteekende de eer, de geachte Cliënteel te berichten, dat zij met ingang van 12 Augustus 1919, de zaak in **Granen en Gedistilleerd** van den Heer L. M. STRAATHOF heeft overgenomen.

Zij hoopt hetzelfde vertrouwen te mogen genieten dat de Heer L. M. STRAATHOF sinds jaren heeft genoten.

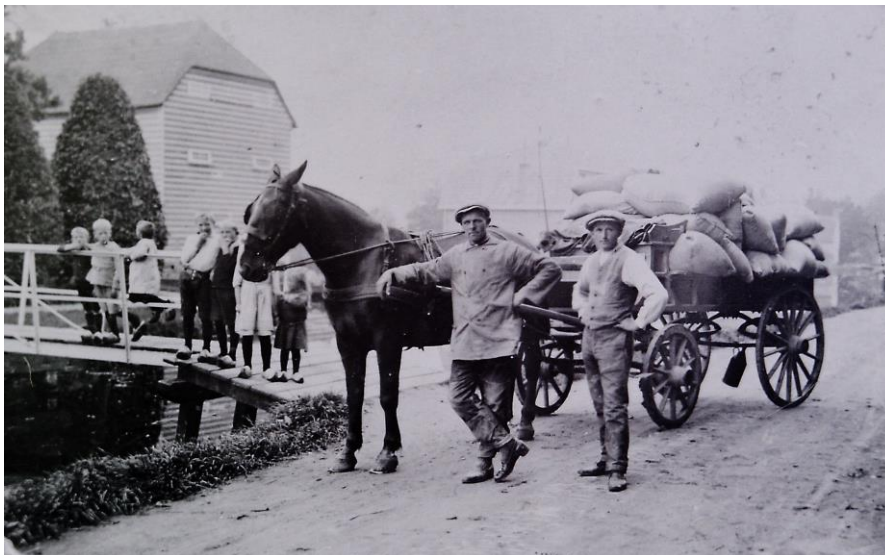
9214 Hoogachtend,
Wed. C. WARMERDAM.
RIJPWETERING, 12 Aug. 1919.

Zoon Co (Jacobus Johannes) Warmerdam, geboren op 16 mei 1895, werd in de firma opgenomen. Hij was daardoor zowel slijter als meelboer. Het grote pakhuis naast de pastorie werd de opslagplaats voor het nieuwe bedrijf. In de herinnering van zijn kleinzoon Cees Warmerdam concentreerde zijn grootvader zich na de fusie op de slijterij en was hij minder betrokken bij de graan- en meelhandel.

Wel bleef hij als vertegenwoordiger bij Beelen werken en nam de bestellingen van de boeren op. Zijn zoon Kees begon een slijterij op de Koppoellaan, die later werd voortgezet door zijn gelijknamige zoon, maar anders gespeld: Cees. Het pakhuis werd later gekocht door aannemer Jos Jansen die het bouwwerk in 1979 afbrak en er een huis bouwde waar hij zelf in ging wonen.

De opslagruimte van Warmerdam en Beelen, vermoedelijk in de jaren 1920, naast de oude pastorie (midden). De paardenwagen en de vrachtwagen zijn duidelijk zichtbaar. (Foto: collectie Hans van der Wereld).

Bernard Baak (links) en Gerard Warmerdam poseren met hun volgeladen paardenwagen voor het pakhuis aan de Pastoor van der Plaatstraat. Te oordelen naar de kleding van de kinderen is deze foto waarschijnlijk rond 1930 genomen. (Foto: collectie Simon Strijk).

Gerard en Henk Beelen

Omstreeks 1940 kwamen Gerardus' zonen Gerard (1902-1985) en Henk (1904-1981) in het bedrijf. Onder het personeel vinden we onder meer de volgende personen, waarvan sommigen praktisch hun hele leven bij Beelen bleven werken: Bernard Baak (ongeveer 50 jaar), Gerard Warmerdam (jongere broer van Co, ruim 40 jaar), Dirk Hoogenboom (ruim 40 jaar), Jan Ganzevles, en Kees Zandvliet (toen wonend aan de Kleipoel in de voormalige woning van Gerardus).

's Winters als de koeien op stal stonden, was er meer personeel nodig voor het leveren van veevoeder. Enkelen van deze tijdelijke krachten waren Cock Verhaar, Manus Weenink en Cor Borst. Als in 1963 het bedrijf 75 jaar bestaat, wordt dat groots gevierd en ziet de toekomst er nog gunstig uit.

Henricus Franciscus (Henk) Beelen (1914-1981), Gerard Beelen jr (1934-2015) en Gerardus Simon (Gerard) Beelen (1902-1985). Foto bij het 75-jarig jubileum in 1963. Uit album van Luuk Beelen.

Gerard jr en Luuk Beelen

De derde generatie treedt aan. Gerard jr (1934-2015) en Luuk (*1947), beiden zonen van Henk, beginnen vol goede moed. Luuk heeft een avondopleiding Industrieel Molenaar en Veevoeder gevolgd. Broer Gerard was meer gespecialiseerd in veevoeding en financiën. In 1977 nemen zij het bedrijf van P. van der Waaij in Katwijk over waar ook een dierspecialzaak wordt geopend. De klantenkring wordt verder uitgebreid. In 1978 wordt de maalderij in Rijpwetering grondig verbouwd en in 1980 huren zij het bedrijf Ten Brink in Leimuiden en gaan daar malen en persen. In Rijpwetering wordt niet meer gemaal. De maalderij daar wordt vooral opslagplaats. Als het bedrijf van Van der Geest in Oud-Ade rond 1985 sluit, neemt Beelen een groot aantal van zijn klanten over, vooral de boeren die alleen over water bereikbaar zijn.

Luuk en Gerard Beelen, poseren voor het bedrijf op de 100e verjaardag van Beelen BV in 1988. (Foto: Wim van Noort)

Kees de Haas

Kees de Haas uit de Zevenhuizen komt in 1976 op 20-jarige leeftijd bij Beelen werken en zal dat 39 jaar blijven doen. Kees noemt zijn collega's in die tijd: Gerda Bisschop op het kantoor en Leo van der Voorn en Piet Korsuise bij de distributie. Laatstgenoemde is meegekomen uit Leimuiden toen Roel ten Brink met Beelen een deal sloot. Het werk van de wekelijkse bezorging veranderde destijds niet, later werd alles in papier verpakt en de zakken wogen nog maar 25 kg. De zware zakken meel of korrels (50 kg) werden op de schouder vanaf de vrachtwagen of boot gedragen of met een platte kruiwagen gekruid. In de jaren zeventig verschijnen de bulkwagens op de markt. Rond 1978 heeft ook Beelen twee bulkwagens. Kees de Haas heeft het zware werk altijd met veel plezier gedaan en heeft er geen schade van overgehouden. Jan van 't Zelfde, nu gepensioneerd groenteboer uit Leiden, en een enthousiaste fotograaf van het boerenleven, maakt in 1987 een serie schitterende foto's van Kees en Leo van der Voorn tijdens hun werk. De tochten over het water naar afgelegen boerderijen hebben de voorkeur van de fotograaf.

Kees de Haas op de Koppoel met veevoer voor drie klanten. Op de achtergrond de Lijkermolens 1 en 2. Rechts is nog een stukje van jachthaven Zoetemelk te zien. (Foto: Jan van 't Zelfde, 1987)

Ruim tien jaar na het uit het bedrijf treden van zijn broer Gerard, besluit Luuk in 2015 te stoppen. Beelen wordt overgenomen door Van Niekerk/Van Muiswinkel in Zwammerdam dat de gebouwen in Rijpwetering nu gebruikt als opslagplaats. Eens per week, op donderdag of vrijdag, komt een vrachtwagen van Van Niekerk/Van Muiswinkel langs om voer in en uit te laden en weg te brengen. Kees de Haas helpt nog steeds een handje met het in- en uitladen en als het zo uitkomt is Luuk er ook. Het gaat dan om zakgoed en 'big bags'. Het losse meel wordt in Zwammerdam 'in bulk' opgezogen en uitgeblazen in een silo bij de boer. Op zaterdagochtend staat Kees in de winkel van Beelen voor particuliere klanten die kippen, konijnen of andere huisdieren houden.

OUD ADE

Fa G.C. van der Geest (De Zijlstream)

In 1916 bouwde veehouder Jac. de Graaf aan de Zijldijk in Leiderdorp, zo'n 200 meter vóór de Zijlbrug (vanuit de Kaag gezien) een meelfabriek, de Zijlstream, om daarmee voer te produceren voor zijn eigen gigantische veestapel. Achter de maalderij lag zijn land en bouwde hij schuren en stallen voor zijn vee. Hij legde een treinspoortje aan vanaf de Zijl (waar de schepen met graan aanlegden) naar de maalderij en verder naar de twee stallen met koeien. De Zijlstream was een bouwwerk met allure in late Art Nouveau-stijl, naar een ontwerp van architect A.T. Kraan uit Oegstgeest. De Graaf ging echter in 1923 failliet en vertrok naar Amerika, waarna Gerrit van der Geest de maalderij overnam. Het boerderij gedeelte werd verkocht aan Teun van der Meij.

De Zijlstream, nu een brasserie (foto: Roen van der Geest, 2021)

Gerrit van der Geest (1875-1960) werd geboren op een boerderij in de Zweijlandpolder, die in 1916 plaats maakte voor de Kaagsociëteit. In 1905 trouwde hij met Adriana (roepnaam onbekend) Petronella Tijssen (1879-1962), dochter van Willem Tijssen en Anna Looijenstein. Het paar vestigde zich bij de Langebrug in Oud-Ade waar Gerrit een kruidenierszaak was begonnen. Door zijn huwelijk raakte Gerrit betrokken bij het veevoederbedrijf van zijn schoonvader in Zoeterwoude. Willem Tijssen gaf zijn dochter een deel van zijn klanten als 'bruidschat' mee in haar huwelijk en Gerrit begon als 'koude meelboer' klanten te bedienen in de regio van Oud-Ade met de meelproducten die hij van zijn schoonvader betrok in Zoeterwoude-Rijndijk.

Gerrit van der Geest en Adriana Tijssen ca 1930.(familiealbum).

In 1923 kocht hij met financiële steun van een onbekende, die nog wat contanten (F. 20.000) had liggen, de maalderij aan de Zijl en werd een 'warme meelboer'. In Oud-Ade werd Gerrit wel 'Meelmuis' genoemd, niet denigrerend bedoeld, wel handig om al die Van der Geesten uit elkaar te houden.

Aanvankelijk combineert hij zijn veevoederhandel met de verkoop van kruidenierswaren maar in 1938 laat hij weten via de Kamer van Koophandel dat de afdeling kruidenierswaren vervalt. Vanaf dat moment is het alleen "graanmaalderij en -handel en veevoederhandel" (Leidsche Courant 11 febr. 1938). In dat jaar laat zijn zoon Koos een woning met kruidenierswinkel aan het Vennemeer bouwen en neemt het levensmiddelen-gedeelte van zijn vader over.

Ik citeer nu – met enige aanpassingen – uit wat Theo van der Poel in zijn geschiedenis van het geslacht van de Van der Geesten (p. 200) schijft over Gerrit van der Geest en zijn schoonfamilie: *Bij de geboorte van zijn dochter Adriana wordt als beroep voor Willem Tijssen 'gruttersknecht' opgegeven. Daar zou het niet bij blijven. Hij zou eigenaar worden van een maalderij. Gerrit van der Geest nam een gedeelte van de klanten van zijn schoonvader over en begon een meelhandel in Oud-Ade. Naast zijn woning bij de Langebrug bouwde hij een groot pakhuis. Hij haalde het meel met de boot, een zogenaamde 'Westlander' uit Zoeterwoude. Daarnaast was er nog een open boot in het bedrijf. In 1923 begon hij met een eigen maalderij aan de Zijl te Leiderdorp. Het bedrijf zou rond 1946 worden overgenomen door twee zoons, Piet en Gerrit, waarbij de naam van het bedrijf veranderde in Fa. G.C. van der Geest en Zn.*

De woning en het pakhuis van Gerrit van der Geest bij de Langebrug. Gerrit jr trok na zijn trouwen in 1948 bij zijn ouders in maar omstreeks 1960 zou hij zijn eigen woning bouwen rechts van het pakhuis. Foto Pastoor Verkley, ca 1960, via Oud Alkemade archief.

Gerrit van der Geest begon met een paardenwagen, toen een boot en nog later met een kleine vrachtwagen. Twee werknemers van het eerste uur waren Janus Olijerhoek (1882-1949) en Jan Plasmeijer (1895-1976). Laatst genoemde was chauffeur, eerst op de paardenwagen, daarna op de vrachtwagen. Het meel zat in zakken. Gerrit kwam woensdag vragen en de bestelling werd op donderdag bezorgd. Varkens kregen mais en gerst, gemengd met wei, in een bak waar je van twee kanten kon eten. Koeien kregen lijnmeel met water gemengd en lijnkoeken.

Piet (rechts) en Gerrit jr, waarschijnlijk bij de uitrit van het pakhuis aan de Langebrug naar de Leidseweg, toen er nog bomen langs stonden.

Twee zonen, Piet (1914-2004) en Gerrit jr (1919-2010), werden al op jonge leeftijd, na de lagere school, als 'krullenjongen', ingeschakeld in het bedrijf. In 1953 werden zij mede-firmant en zetten het bedrijf voort. Wanneer Gerrit senior precies stopte heb ik niet kunnen achterhalen; waarschijnlijk ging dat geleidelijk. Piet vestigde zich na zijn trouwen (1946) op Leidseweg 30 in het dorp. Gerrit trok met zijn vrouw in bij zijn ouders aan de Langebrug maar bouwde in 1960/1961 een eigen woning enkele meters verderop, aan de andere kant van het pakhuis. De schuur die er stond (zie foto) werd afgebroken. Piet was meest werkzaam in de maalderij terwijl Gerrit de boekhouding deed en de boer op ging om te 'vragen' (bestellingen op te nemen).

Na de bevrijding een sierwagen van meelboer Gerrit van der Geest met meelzakken en vlaggetjes van Amerika, Engeland en Nederland in de optocht door het dorp, tijdens de Oranje feesten in 1945. Piet van der Geest mede-firmant (midden met hoed) kijkt goedkeurend toe. De waarschijnlijke tekst luidt: Honger voor de mensen is geweest / nu gaan we zorgen voor het beest / daarvoor moet je natuurlijk zijn / bij Gerrit Geest / Veevoederfabriek Meelfabriek Zijlstream / Maal en Mengbedrijf.

Verder: afbeeldingen van een koe (boven) en een varken (onder), (bron foto onbekend)

Sam Olijerhoek die rond 1950 in de Zijlstream werkte, legt me uit hoe het systeem in elkaar zat: De maalderij had drie verdiepingen. Onder stonden de machines en de maalstenen. Daar werd gemalen en gemengd. Het graan werd in zakken van 80 kilo naar de middelste verdieping gehesen met een lier die motorisch aangedreven werd. "lui werk" werd dat genoemd. De zakken stonden twee-hoog opgestapeld. Het graan werd van daar in de machines gelost. Op de bovenste verdieping lagen grote koeken die daar met een 'koekbreker' klein gemaakt werden en vervolgens beneden fijn gemalen. De koeken van ongeveer een meter lang werden buitenom met een lier naar boven gebracht. De technische details die Sam mij uitlegt zijn te ingewikkeld voor dit verhaal (en voor mijzelf). Het graan werd per boot vanuit Rotterdam aangevoerd. Naast graan vermaalde hij ook lijnkoeken en sesamkoeken. De lijnkoeken werden uit de Zaan gehaald. De gewone veekoeken kwamen van U.Twijnstra Oliefabriek NV in Maarsssen.

Nadat Sam drie jaar bij Van der Geest had gewerkt ging hij in militaire dienst. In die tijd werkten er met kleine wisselingen vier mensen in de meelfabriek: Willem Disseldorp was de molenaar, baas Gerrit bezocht de klanten en haalde de bestellingen op, rn Piet van Chrisse (van der Geest) was vooral betrokken bij het mengen. Sam bezorgde met Piet het meel bij de boeren. Soms ging dat gedeeltelijk per boot, bijvoorbeeld naar de Van Schieën aan het eind van de Zijl. De vrachtwagen bracht het meel dan naar de Zijl en vandaar ging het per boot naar de diverse boerderijen aan de overkant van het water. Hat Klaverblad werd bediend via de Blankenhoeve en van daar met de boot verder. Kees van der Geest, jongere broer van Gerrit sr, aan de Achterdijk in de Blauwe Polder, die een stuk of zes koeien had, werd ook via het water bediend vanaf het pakhuis aan de Langebrug. Daar lag een gedeelte van de voorraad opgeslagen. Ook Koos van der Lubbe, Nico Zandvliet en Jos van der Geest (Leenzn) worden genoemd als personeel.

Gerrit jr en Piet van der Geest met de vrachtwagen (bron onbekend).

In strenge winters kon de vrachtwagen boerderijen over het ijs bereiken, zoals hier in 1963 bij het Klaverblad. Links boer Kobus van der Geest (Klaverblad), rechts Gerrit van der Geest jr. (familie fotoalbum Van der Geest).

Piet van Chrisse (van der Geest) met sigaret, sjuwt een zak veevoeder over de Kippedijk naar een klant. De koeien kennen hem blijkbaar, ca 1960. Foto: Pastoor Verkley via Archief Oud Alkemade.

Met Gerard van der Geest (*1947), zoon van Piet, praat ik over de laatste periode van het bedrijf. Gerard was voorbestemd om de veevoederhandelt voort te zetten. Na de MULO volgde hij een opleiding van twee jaar aan de Molenaarsvakschool in Wageningen. In die jaren hielp hij tussendoor mee in het bedrijf van zijn vader en oom, maar hij was vaker te vinden bij de gebroeders Schrama, een veevoederbedrijf in Leiden aan de Oude Rijn dat moderner was dan de Zijlstream. Na zijn opleiding werkte hij een klein jaar bij zijn vader. Hij zag het echter niet zitten met de verouderde staat van de maalderij en betwijfelde of het drie gezinnen zou kunnen onderhouden. Toen Schrama hem ook nog een woning aanbood bij het bedrijf maakte hij de overstap naar het Leidse bedrijf en bleef daar in dienst tot 1988. Zijn vader vond het niet leuk, om het zachtjes uit te drukken, maar Gerard denkt dat hij het wel begreep. Rond 1985 kocht Schrama de Zijlstream dat een soort dependance werd van het Leidse bedrijf, met een winkel waar ook voer voor huisdieren te koop was. Oom Gerrit ging voor Schrama langs de klanten en vader Piet (toen 64) hielp in de winkel. Hij trad zo in dienst bij

Schrama en werd een collega van zijn zoon Gerard. De cirkel was rond. Het bedrijf G.C. van der Geest & Zn bestond niet meer.

Niet lang daarna, in 1986, werd de firma Schrama echter gedwongen te stoppen. Door de bouw van Stevenshof moest het bedrijf aan allerlei voorschriften gaan voldoen zoals milieu-regels en beperking van geluidsoverlast. Bovendien hadden de gebroeders Schrama geen opvolger. Het bedrijf werd met alle werknemers overgenomen door het veevoederbedrijf van Treurniet in Berkel en Rodenrijs. Gerard had het daar niet naar zijn zin en kwam na enkele omzwervingen in dienst bij de fa Tijssen in Hazerswoude-Rijndijk waar dit verhaal in 1905 begon toen Gerrit sr, na zijn huwelijk, betrokken raakte bij de veevoederhandel van zijn schoonvader Willen Tijssen. Een tweede cirkel die rond kwam. De fa Tijssen is in de loop der jaren uitgegroeid tot een groot en veelzijdig bedrijf, "Goed Voor Dieren", waar voer en andere benodigdheden voor huisdieren ook een belangrijk onderdeel van waren. Gerard bleef er 17 jaren in dienst tot zijn (vervroegd) pensioen.

Tijden veranderen

De tijden veranderen. Net als de veeboer krijgt de meelboer steeds meer te maken met regels en beperkingen en (mede daarom) kiest de volgende generatie veelal een ander beroep. Net als bij de boeren wordt het steeds moeilijker om 'klein' te overleven. Aan schaalvergroting is niet te ontkomen, de risico's om te investeren zijn groot. Dat geldt zowel voor het bedrijf van Beelen in Rijpwetering als dat van de firma Van der Geest & Zonen in Oud Ade, zoals deze twee geschiedenisverhalen hebben laten zien.

Het bedrijf dat overleefde: Firma Tijssen, "goed voor dieren", (foto van de site van het bedrijf).

Met dank aan

Gerard van der Geest (Pietzn), Ria Hartog-Van der Geest, Cees en José Warmerdam-Van der Geest, Luuk en Maria Beelen, Kees de Haas (Leenzn), Simon Strijk, Sam Olijerhoek, Roen van der Geest, Jan van der Poel (Janzn) en Theo van der Poel,

Bronnen

J.S. Bakker (1988) Een eeuw Beelen in Rijpwetering. *De Molenaar. Vakblad voor de Graanverwerkende en Veevoederindustrie*. Jaargang 89.

Alfred Bisschop (2021) Wat oude bidprentjes kunnen vertellen. *Alkadders* nr 155, jaargang 39; pp. 8-10.

Roen van der Geest (2022) *Rond de Rode Polder*. Roelofarendsveen: Veenerick, pp. 80-81.

Rose Marie Keijzer (1997) Echtpaar van der Geest: Vijftig jaar lief en leed aan Langebrug. *Witte Weekblad*, 1997.

Theo van der Poel (1981) *Geestverwanten*. Hillegom: Van Lierop Offset.

Claudia Thunissen (1998) *Landelijk leven in Leiderdorp*. Comité Doesbrug, Leiderdorp, pp. 96-98.

Ellen Verhaar (1988) Een eeuw Beelen in Rijpwetering. *Leidse Courant* 17 mei 1988.

G. M. Zoetemelk (1985) Dorpen in Alkemade. In: A.G. van der Steur (red) *Tussen Kaag en Braassem*. Alphen aan den Rijn, Repro Holland B.V., pp. 133-167.